

SOFIA DOBRA

Cartea mea de gramatică 6

ediție revizuită,
conform DOOM³

Cuvânt-înainte

Această lucrare reprezintă un auxiliar pentru activitatea din clasă, dar și un mijloc sintetic și eficient de actualizare a conținuturilor din noua programă de limba română pentru clasa a VI-a, care aduce multe schimbări în domeniul construcției comunicării, mai ales în partea de gramatică.

Există două scopuri ale exercițiilor propuse:

- actualizarea sau clarificarea achizițiilor, urmate de reamintirea noțiunilor teoretice, la rubrica *Observ și învâță!*;
- consolidarea competențelor lingvistice dobândite, la rubrica *Exersez*.

În partea intitulată *Dificultăți* se atrage atenția asupra unor aspecte care pot crea confuzii, asupra unor interpretări controversate ale unor construcții lingvistice sau se prezintă unele noutăți din *Gramatica limbii române*, publicată de Academia Română în 2005, și din *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic (DOOM³)*, apărut în 2021.

Sunt propuse foarte multe și variate exerciții de consolidare a competențelor, organizate de la simplu la complex, astfel încât elevii să abordeze progresiv noțiunile și să fie capabili să rezolve corect cerințele dificile. S-a urmărit, în același timp, introducerea de elemente ludice, plăcute pentru elevii de gimnaziu. S-a plecat de la uzul curent al limbii pentru a se ajunge la analiza unor texte literare valoroase și atractive, actuale sau clasice.

Un element element inedit îl constituie rubrica *Test flash*, aflată la finalul fiecărei lecții. Este un test scurt, de câteva minute, care se poate aplica în clasă pentru realizarea feedbackului sau le poate servi elevilor pentru autoevaluare acasă.

Fiecare dintre cele nouă unități ale lucrării se încheie prin două pagini de recapitulare ce permit actualizarea prin exerciții diverse a tuturor noțiunilor studiate în unitatea respectivă. Există și o pagină de evaluare cu două teste, care pot fi folosite ca model pentru elaborarea de către profesori a unor asemenea probe sau pot fi utilizate ca mijloace de autoevaluare de către elevi. Sunt propuse și exerciții pentru recapitularea finală, care vizează toate achizițiile clasei a VI-a.

Nu trebuie neglijate nici prezentarea grafică de calitate și nici posibilitatea ca multe dintre exerciții să fie rezolvate chiar pe carte.

Tuturor elevilor și profesorilor studiu plăcut și mult succes!

Autoarea

Cuprins

UNITATEA 1 • Vocabularul

Vocabularul	6
Sinonimele. Antonimele	10
Omonimele. Cuvintele polisemantice	15
Sensul cuvintelor în context	20
RECAPITULARE	22
EVALUARE	24

UNITATEA 2 • Fonetica

Relația sunet-literă	26
Diftongul. Triftongul. Hiatalul	28
Despărțirea în silabe	32
RECAPITULARE	36
EVALUARE	38

UNITATEA 3 • Verbul

Verbul. Modurile și formele verbale nepersonale	40
Modul indicativ. Prezentul	43
Modul indicativ. Trecutul	46
Modul indicativ. Viitorul	50
Modul imperativ	53
Modul conjunctiv	56
Modul condițional-optativ	60
Posibilități combinatorii ale verbului. Predicatul nominal	63
Subiectul	66
Posibilitățile combinatorii ale verbului. Complementul. Prepoziția	70
RECAPITULARE	74
EVALUARE	76

UNITATEA 4 • Substantivul

Substantivul. Felurile substantivului	78
Cazul nominativ	85
Cazul acuzativ. Complementul direct. Complementul prepozițional	88
Cazul acuzativ. Circumstanțialele. Atributul	92
Cazul dativ. Complementul indirect	97

Cazul genitiv. Articolul genitival	100
Cazul vocativ	104
Posibilități combinatorii ale substantivului	106
RECAPITULARE	108
EVALUARE	110

UNITATEA 5 • Pronumele

Pronumele personal	112
Pronumele personal de politețe. Posibilități combinatorii ale pronumelui	117
Pronumele reflexiv	121
RECAPITULARE	124
EVALUARE	126

UNITATEA 6 • Numeralul

Numeralul cardinal și ordinal	128
RECAPITULARE	136
EVALUARE	138

UNITATEA 7 • Adjectivul

Adjectivul	140
Gradele de comparație ale adjectivului	146
Posibilități combinatorii ale adjectivului	150
RECAPITULARE	154
EVALUARE	156

UNITATEA 8 • Adverbul

Adverbul	158
Funcțiile sintactice ale adverbului	162
RECAPITULARE	164
EVALUARE	166

UNITATEA 9 • Sintaxa

Grupul verbal	168
Grupul nominal și grupul adjectival	177
RECAPITULARE	182
EVALUARE	184
RECAPITULARE FINALĂ	185

Unitatea 1

Vocabularul

Vocabularul unei limbi este în permanentă mișcare, prin apariția de cuvinte care trebuie să denumească realități noi și ieșirea din uz a unor cuvinte, ca urmare a dispariției realităților denumite de acestea.

- Vocabularul
- Sinonimele. Antonimele
- Omonimele. Cuvintele polisemantice
- Sensul cuvintelor în context
 - Recapitulare
 - Evaluare (teste)

4. Utilizarea corectă, adecvată și eficientă a limbii în procesul comunicării orale și scrise

- 4.2. aplicarea conștientă a achizițiilor lexicale și semantice de bază, din limba română standard, pentru exprimarea corectă a intenției comunicative;
- 4.4. utilizarea deprinderilor dobândite pentru monitorizarea corectitudinii comunicării, prin raportarea la normă;
- 4.5. redactarea unor texte, valorificând gândirea logică și competența lingvistică, în procesul de învățare pe tot parcursul vieții.

Observ și învață!

Vocabularul sau **lexicul** reprezintă totalitatea cuvintelor care există sau au existat cândva în limbă.

ex. 1

Vocabularul este într-o permanentă mișcare, prin apariția de cuvinte noi, dispariția de cuvinte vechi sau schimbarea sensului unor cuvinte. Vocabularul limbii române cuprinde aproximativ 120 000 de cuvinte.

ex. 2

Cuvântul este unitatea de bază a vocabularului.

Cuvântul are:

- **sens** sau înțeles, care este **conținutul** său;
- **sunete** sau înveliș sonor, care constituie **forma** lui.

ex. 3, 4

În dicționare, cuvintele sunt așezate în **ordine alfabetică**. Pentru a găsi un cuvânt în orice tip de dicționar, căutarea trebuie să aibă în vedere, în primul rând, prima literă interioară diferită a unor cuvinte care au primele litere identice.

ex. 5, 6

Dinamica vocabularului

1 Subliniază cu o linie cuvintele noi și cu două linii cuvintele ieșite din uz din propozițiile de mai jos.

- Mi-am cumpărat un mouse nou pentru calculator.
- Plasma din living s-a stricat.
- Spătarul ducea pe o pernă sabia voievodului.

2 Încercuiește litera corespunzătoare sensului cuvântului **nemernic** din fragmentul de mai jos.

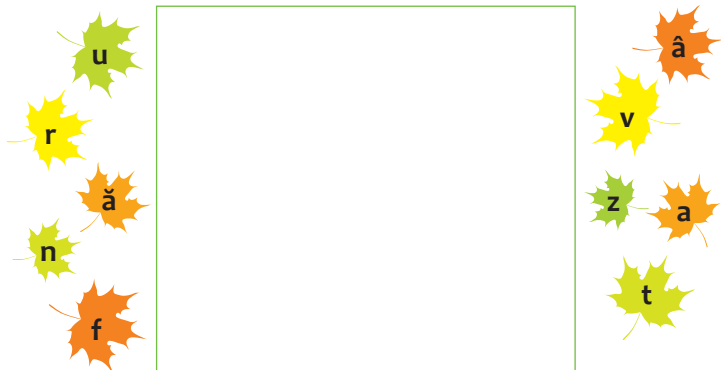
„Mai stai și nu te bucura așa degrabă, că încă ești **nemernică** pe aceste locuri.“

Ion Creangă – Povestea porcului

- ticălos; b. mârșav; c. străin; d. josnic.

Cuvântul

3 Formează din literele de pe frunze cât mai multe cuvinte. Scrie-le în caseta dată.

4 Precizează sensul (conținutul) și sunetele (forma) cuvintelor de mai jos.

- crizantemă $\left\{ \begin{array}{l} \text{sens} \text{ _____} \\ \text{sunete} \text{ _____} \end{array} \right.$
- vijelie $\left\{ \begin{array}{l} \text{sens} \text{ _____} \\ \text{sunete} \text{ _____} \end{array} \right.$

5 Ordonează alfabetic cuvintele din seria de mai jos, scriind cifra corespunzătoare în pătrate.

• toamnă	☐	• tufănică	☐
• nor	☐	• gri	☐
• ploaie	☐	• burniță	☐
• vânt	☐	• umbrelă	☐
• crizantemă	☐	• brumă	☐

6 Încercuiește prima literă interioară diferită după care se ordonează alfabetic seria de cuvinte de mai jos.

- vânt • vânticel • vântișor • vântoale • vântos
- vântui • vântuit • vântuleț • vântura • vânturare
- vânturat • vânturatic • vânturătoare • vânturătură
- vânturel • vânturos • vântușor

7 Notează sensul cuvântului scris colorat în enunțurile de mai jos.

a. Mașina noastră de spălat are o cuvă cu **volum** mic.

b. Televizorul este dat la **volum** maxim.

c. Pe biroul meu, este un **volum** frumos ilustrat.

Utilizarea corectă a cuvintelor

8 Subliniază forma corectă a cuvintelor de mai jos.

- foarfece/foarfecă
- prompt/prompt
- giuvaier/juvaier
- sandală/sanda
- mingie/minge
- tangou/tango

9 Încercuiește forma preferată de norma literară dintre variantele de mai jos, ambele considerate corecte.

- corijent/corigent
- filosofie/filozofie
- deseară/diseară
- greier/greiere
- disident/dizident
- sandvici/sendviș

10 Subliniază cuvântul potrivit pentru propozițiile date.

a. Legea are 30 de *aliniat*/*alineate*. b. Am o plapumă cu fața din *atlas*/*atlaz* galben. c. Mihai este un elev *eminent*/*iminent*. d. Am studiat un text *literal*/*literar*.

e. Diana este *originară*/*originală* din Brașov.

Sensul unui cuvânt se stabilește în context.

Contextul este o îmbinare de cuvinte, un enunț sau un text în care apare un cuvânt.

ex. 7

Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române (DOOM³), apărut în 2021, a redus masiv numărul de cuvinte cu două variante literare.

ex. 8, 9

Consultă DOOM³ pentru a ști forma corectă a cuvintelor.

ex. 10

DIFICULTĂȚI

Există cuvinte folosite mai des și înțelese de toți vorbitorii unei limbi și cuvinte rar utilizate, precum termenii științifici și tehnici (*miocard*, *morfem*), termenii ieșiți din uz (*pârcălab*, *rigă*), cuvintele folosite în anumite zone ale țării (*barabulă*, *curechi*).

În limbă, există cuvinte care se pronunță și se scriu greșit în raport cu forma literară. De exemplu, *ștofă* în loc de forma corectă *stofă*.

Sunt situații în care norma acceptă două forme corecte, preferată fiind prima formă din dicționar. De exemplu, *disertație*/*dizertație* („expunere științifică asupra unei probleme; lucrare științifică susținută de autor în public pentru obținerea unui grad științific”).

O atenție deosebită trebuie acordată cuvintelor care seamănă ca formă, dar au sensuri complet diferite. De exemplu, *glaciar*, „care aparține perioadei când pământul era acoperit cu ghețari“ (Am văzut un lac *glaciar*.) și *glacial*, „rece ca gheața“ (Avea un ton *glacial*.).

Exersezi

1 Sublineiază cuvintele noi din lista de mai jos.

- arici • bujor • computer • dimineață • hit • internet • jogging • mouse • online
- plasmă • rățoi • weekend

2 Găsește în enunțurile de mai jos, după contextul dat, sensul cuvintelor scrise italic și care sunt ieșite din uz. Scrie, în pătrate, cifra corespunzătoare sensului, alegând dintre cele precizate în dreptunghiuri.

- Boierul îmbrăcase *un caftan* de mătase împodobit cu fir de aur.
- *Comisul* a scos un cal alb din grajd.
- Domnița privea apa din *havuz*.
- *Pârcălabul* a poruncit închiderea porților cetății.
- Pescuiam într-un ostrov plin de verdeață.
- Voievodul a dat un *ucaz*.

1 bazin de apă construit din piatră, de obicei, cu arteziană în interior

2 conducător al unui județ, al unui ținut, al unei cetăți

3 decret, ordonanță, ordin

4 insulă mai mare

5 mare dregător care avea în grijă caii și grajdurile domnești

6 obiect de îmbrăcăminte lung și larg pe care îl purtau domnitorii și boierii

3 Precizează dacă sunt vechi sau noi cuvintele de mai jos, care denumesc mijloace de transport, trăgând liniile corespunzătoare.

autobuz
 automobil
 avion
 caleașcă
 diligență

cuvinte vechi

cuvinte noi

metrou
 poștalion
 trăsură
 tren
 troleibuz

4 Menționează sensul și sunetele (vocale, consoane, semivocale) din care sunt alcătuite cuvintele date.

- brumă < sens _____
 < sunete _____
- ploaie < sens _____
 < sunete _____
- toamnă < sens _____
 < sunete _____
- vânt < sens _____
 < sunete _____

5 Sublineiază forma corectă a variantelor de mai jos.

- alică/alice
- binoclu/benoclu
- ceasla/șasla
- colindă/colind
- egzemă/eczemă
- ferăstrău/fierăstrău

- ghimber/ghimbir
- maseur/masor
- mânăstire/mânăstire
- muschetar/muşchetar
- particulă/particulă
- pancartă/pancardă
- pieptăn/pieptene
- reîncarnare/reincarnare
- siringă/seringă
- stampilă/ştampilă
- strangulare/ştrangulare
- ştand/stand
- tăieţei/tăiţei
- vaselină/vasilină
- zbârlire/zburlire
- zilier/ziler

6 Indică, în pătrate, care este prima formă, preferată de normă, și care a doua în cazul variantelor de mai jos, toate corecte.

- belarus / bielorus
- cearceaf / cearşaf
- polologhie / poliloghie
- tumoră / tumoare

7 Corectează greşelile din propozițiile de mai jos.

- La noul servici am un salariu mai mare.
- Are la genunche o boală de origine necunoscută.
- Am observat pe linoleu un şoarec.
- Anca și-a prins în păr o pamblică roz.

8 Încercuiește cuvintele scrise italic ce trebuie folosite în contextele date.

- Îmi scriu compunerile, folosind corect *aliniatul/alineatul*.
- Merg *anual/anuar* la mare.
- Ion Georgescu a fost *investit/investit* primar.
- Traducerea mea *literală/literară* a păstrat sensul textului, chiar dacă nu sună prea bine.
- Compania vinde utilaj *petrolifer/petrolier*.
- Am dat un *text/test* la biologie.
- Casa bunicilor mei are multe *dependențe/dependințe*.
- De la aparat, am cumpărat o ciocolată cu doar două *fișe/fise*.

9 Unește cu norul, printr-o linie, cuvintele din lista dată care alfabetic se plasează între cele două cuvinte de mai jos.

ploaie

prognoză

- plat
- plută
- polar
- poză
- program
- plop
- pod
- pom
- praf
- proză

10 Menționează forma din dicționar a cuvintelor date.

- alungau
- a burnițat
- copacilor
- dorinței
- fugară
- idolului
- largi
- norișorii
- ploioase
- stațiile
- şuietul
- torențele

Test flash

- Precizează sensul și sunetele din care sunt alcătuite cuvintele date.** 3 puncte
• burniță • moară • telefon
- Subliniază formele corecte.** 3 puncte
• container/conteiner • excroc/escroc • şurubelniță/şurupelniță
- Încercuiește cuvântul potrivit pentru propozițiile de mai jos.** 3 puncte
a. Omenirea a *evaluat/a evoluat* din Antichitate până astăzi. b. Am achitat telefonul mobil în *numeral/numerar*. c. Mașina are *şasiu/sașiu* solid.

Observ și învță!

Sinonimele sunt cuvinte cu formă diferită și cu sens asemănător sau identic.

ex. 1

Sinonimele se stabilesc numai în context, existând foarte puține situații în care sensurile sunt identice (*lexic – vocabular*). Sunt sinonime doar acele cuvinte care, înlocuite, nu schimbă sensul enunțului. În cazul cuvintelor cu mai multe sensuri, se stabilesc sinonime pentru fiecare sens al cuvântului.

ex. 2, 3

Sinonimele sunt aceeași parte de vorbire:

- substantive;
- verbe;
- adjective;
- numerale;
- prepoziții.

ex. 4

Se poate stabili o relație de sinonimie între:

- două cuvinte (*a construi – a clădi*);
- o expresie și un cuvânt (*a călca în străchini – a greși*);
- două expresii (*sărac cu duhul – făcut grămadă*).

ex. 5, 6

Ce sunt sinonimele

1 Subliniază sinonimele din textul de mai jos.

După ce am încheiat jocul în fața blocului, am sfârșit de scris compunerea începută la școală. Am constatat însă că am terminat și caietul, așa că am spart pușculița ca să-mi cumpăr unul nou. Astfel, am isprăvit toate economiile, dar nu mi-am epuizat resursele, fiindcă bunicul are grijă mereu de mine.

2 Găsește un sinonim pentru cuvântul scris italic în propozițiile de mai jos.

- a. Antrenamentul m-a *epuizat*. _____
b. Mi-am făcut *valiza* pentru excursie. _____

3 Menționează câte un sinonim al cuvântului *aspru* din propozițiile de mai jos.

- a. Suprafața mesei de lemn era *aspră*. _____
b. Carmen are părul *aspru*. _____ c. Stăpânul calului a avut o purtare *aspră* față de bietul animal. _____
d. Laurențiu vorbea pe un ton *aspru*. _____
e. Fetele și-au spus vorbe *aspre*. _____
f. Adi a primit o pedeapsă *aspră*. _____ g. Profesorul nu era un om *aspru*. _____
h. Bătea un vânt *aspru*. _____

4 Unește fiecare cuvânt din prima coloană cu sinonimul potrivit, din a doua coloană. Indică, în spațiul dat, ce părți de vorbire sunt sinonimele.

• a abrevia	• deștept	_____
• destin	• soartă	_____
• inteligent	• a prescurta	_____
• primul	• către	_____
• spre	• întâiul	_____

5 Indică un cuvânt sinonim pentru expresiile date.

- brăul cerului _____ • bătaie de joc _____
• într-o ureche _____ • mână de fier _____
• a face din țanțar armăsar _____ • a-și lua nasul la purtare _____

6 Găsește câte o expresie sinonimă cu cele de mai jos.

- a o lua la sănătoasa _____
• a nu-i fi boii acasă _____

Ce sunt antonimele

7 Subliniază cu două culori perechile de antonime din exemplele de mai jos.

- a. Copiii mari sau mici au participat la cros.
- b. Alina a alergat repede, pe când Remus a mers încet de-a lungul traseului.

8 Unește cuvintele din prima coloană cu antonimele din a doua coloană. Indică, în spațiul dat, ce părți de vorbire sunt antonimele.

• bun	• a coborî	_____
• fără	• cu	_____
• hărnicie	• lene	_____
• a urca	• rău	_____

9 Încercuiește literele corespunzătoare perechilor care nu sunt antonime în exemplele date.

a. a coase – a descoase	e. justețe – injustețe
b. dar – cadou	f. plăcut – neplăcut
c. a intra – a ieși	g. speranță – nădejde
d. înflorit – neînflorit	h. vesel – trist

Antonimele sunt cuvinte cu sensuri diametral opuse.

O pereche de antonime este compusă din părți de vorbire de același fel: substantive, adjective, verbe, prepoziții.

ex. 7, 8

Ca formă, antonimele pot fi total diferite (*tinerete – bătrânețe*) sau mai apropiate (*atent – neatent*).

ex. 9

DIFICULTĂȚI

Nu toate sinonimele indicate în dicționare pentru un cuvânt pot fi folosite într-un anumit context. De exemplu, adjectivul *terminat* are ca sinonime cuvintele *extenuat*, *istovit*, *sleit*, dar acestea nu pot fi folosite decât pentru ființe și nu pot să înlocuiască adjectivul în propoziția: Filmul *terminat* acum mi-a plăcut. Nici adjectivul *epuizat* nu este potrivit în contextul propoziției date, deși acest adjectiv poate fi aplicat și la substantive care nu denumesc ființe. (Stocul *terminat* va fi completat.)

La fel, antonimele se stabilesc doar în context. De exemplu, în propoziția: Am luat în mână un bulgăre de pământ *uscat*., antonimul lui *uscat* este *reavăn*, *umed*, și nu *ud*, *igrasios*.

Exersez

1 Subliniază sinonimele din textul de mai jos.

„Priviră cu ochi fumurii și deznădăjduiți zărilor și văzură pretutindeni cenușa ploilor de toamnă. [...] Numai niște nebuni se pot hotărî s-o apuce așa, pe drumuri desfundate și sub cernerea sură, înspre Brăești.“

Mihail Sadoveanu – *Ploaie, în păduri depărtate*

2 Găsește un sinonim pentru cuvintele de mai jos, extrase din textul de la exercițiul 1.

• deznădăjduit	_____	• drumuri	_____
• hotărî	_____	• înspre	_____

3 Unește cuvintele din prima coloană cu sinonimul corespunzător din a doua coloană.

• amabil	• iubit
• a da	• a apleca
• drag	• binevoitor
• a înclina	• clar
• pădure	• a oferi
• precis	• benefic
	• codru

4 Subliniază sinonimele din seria următoare:

- neastâmpărat • nebunatic • zbânțuit • zbârlit • zbârcit • zburdalnic • zdrăngănit
• zdrelit • zglobiu • zurliu • zvăpăiat • zvânturat

5 Grupează verbele sinonime date în tabelul de mai jos.

- a apuca • a cățăra • a confisca • a dogori • a escalada • a frige • a incinera
• a înhăța • a observa • a sesiza • a urca • a zări

a arde	a lua	a sui	a vedea

6 Taie intrusul din seriile de mai jos.

- a. enorm • gigantic • imens • mare • minuscul
b. agitație • frică • panică • reflexie • teamă
c. chip • chiparos • față • figură • fizionomie

7 Completează spațiile libere din propozițiile date cu unul dintre următoarele sinonime ale adjectivului *bun*: *delicios, mare, milos, priceput*.

- a. Cristina este o croitorească **bună**. _____
b. Am mâncat o tartă **bună**. _____
c. El este **bun** _____ cu animalele abandonate.
d. A scris o **bună** _____ parte din compunere.

8 Indică un sinonim potrivit pentru verbul *a pune* în propozițiile date.

- a. Peste făină și ouă, **se pune** un pahar de zahăr. _____ b. **Am pus** un timbru pe plic. _____ c. Vaza **a pus**-o pe măsuță. _____ d. Mama mi-**a pus** peste arsură unguent. _____ e. Și-**a pus** pantofii noi pentru bal. _____ f. Bunicul **a pus** roșii în grădină. _____

9 Precizează un sinonim pentru cuvintele *miros* și *sunet* în situațiile de mai jos.

mirosul			
oțetului	florii	prăjiturii	gunoiului

sunetul			
vântului	izvorului	țânțarului	pickhammerului

10 Ordonează crescător adjectivele sinonime date, în funcție de mărimea pe care o exprimă, scriind în pătrat cifra corespunzătoare.

- mărunț
- mic
- minuscul
- mititel

11 Găsește cuvinte sinonime cu expresiile de mai jos.

- a trânti ușa în nas _____
- țap ispășitor _____
- a scoate peri albi _____
- slab de înger _____
- a face zile fripte _____
- din topor _____
- a-și da arama pe față _____
- tobă de carte _____
- a se da huța _____
- cu nasul pe sus _____

12 Găsește câte o expresie sinonimă cu cele date.

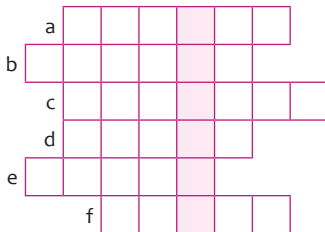
- a-și da duhul _____
- a da pe față _____
- a face cu ou și cu oțet _____
- a se bate pe burtă cu cineva _____

13 Scrie pe creioanele de aceeași culoare două sinonime pentru cuvântul aflat pe primul creion.

14 Dezleagă careul de mai jos, găsind câte un sinonim pentru cuvintele date.

- a. cioban
- b. gălăgie
- c. leafă
- d. timp
- e. veșnic
- f. vârstă

15 Unește cuvintele din seria A cu antonimul corespunzător din seria B.

- A** • a albi • bătrân • început • a mișcarea • nou • ordine • a ridica

- B** • a coborî • dezordine • a înnegri • a mări • sfârșit • tânăr • vechi

16 Încercuiește antonimele cuvântului scris colorat la începutul seriilor date.

- a. **bucurie** • tristețe • amărăciune • îndurerare • desfătare • întristare • mahnire
- b. **prost** • deștept • inteligent • isteț • nătâng • ager • priceput • bleg

- c. **a grăbi** • a potoli • a zori • a domoli • a tempera • a încetini • a astâmpăra
• a liniști

17 Grupează două câte două antonimele din seriile de mai jos.

- a. agitat • anterior • calm • harnic • impertinent • lenș • posterior • respectuos
b. economisire • frumusețe • început • liniște • risipă • sfârșit • urâțenie • vacarm
c. bătrân • ghinionist • lent • necinstit • norocos • onest • rapid • tânăr

18 Indică un antonim pentru expresiile date.

- cu buzele umflate _____ • obraz gros _____
• cu dare de mână _____ • ușă de biserică _____

19 Găsește o expresie antonimă cu expresiile date.

- a da în brânci _____
• a da peste cap _____
• a lua peste picior _____
• numai ochi și urechi _____

20 Subliniază, în textul de mai jos, cu o linie sinonimele și cu două linii antonimele.

Pe biroul mic al Diane, sunt numeroase cărți, fiindcă ei îi place să citească. Lângă ele, sunt caiete în care fetița scrie puține impresii despre întâmplările interesante din povestirile citite. Doar lui Titi, motanul mare al familiei, îi displace preocuparea stăpânei sale, întrucât i se pare că e un lucru neinteresant să stai atât cu ochii în carte.

21 Folosește două culori pentru a evidenția cele două perechi de antonime din fiecare serie de piese de puzzle de mai jos.

a.						
b.						
c.						

Test flash

1. **Menționează câte un sinonim pentru cuvintele date.** 3 puncte
• armată • călăuză • ciudat • entuziast • a făgădui • a stăruii
2. **Indică un antonim pentru cuvintele date.** 3 puncte
• bogat • curat • disciplină • frică • a ieși • a vorbi
3. **Încercuiește sinonimele cuvântului scris îngroșat la începutul seriei de mai jos.** 3 puncte
hărmălaie • gălăgie • larmă • mieunat • susur • vacarm

Omonimele. Cuvintele polisemantice

Ce sunt omonimele

1 Menționează sensurile diferite ale cuvintelor date.

- broască < _____

- leu < _____

2 Completează propozițiile de mai jos cu omonimele dintre paranteze. Ce observi în privința formei omonimelor în vorbire?

- a. Am văzut câteva (*lac*) _____ glaciare.
- b. Am cumpărat patru (*lac*) _____ de unghii.
- c. Autostrada are patru (*bandă*) _____ de circulație.
- d. În cartier, sunt două (*bandă*) _____ de hoți.

3 Precizează ce parte de vorbire sunt omonimele din propozițiile de mai jos.

- a. Maria *sare* coarda. _____
- b. Dinu pune *sare* în mâncare. _____

4 Subliniază cuvintele care se pronunță la fel în propozițiile de mai jos.

- a. Ioana a găsit un cățel alb. b. Am curățat un cățel de usturoi. c. Ea este harnică. d. Dan ia mere.

5 Marchează accentul în cuvintele scrise italic. Sunt sau nu omonime? De ce?

- a. Mihaela are *ochi* frumoși.
- b. Vânătorul *ochi* vulpea.

Ce sunt cuvintele polisemantice

6 Scrie, în casete, sensul cuvântului *baie* din versurile de mai jos.

„Doamne, ce trăsnaie
E la mine-n *baie*!”

N-ai să găsești niciodată
Ceva mai ciudat:
La mine, în țeava de la *baie*
S-a instalat
O orchestră de greieri!

Observ și învță!

Omonimele sunt cuvinte cu aceeași formă și cu sens complet diferit.

ex. 1

Omonimele sunt:

- **lexicale**, când sunt aceleași părți de vorbire; acestea se clasifică în
 - ▶ **omonime totale**, când cele două cuvinte au forme identice în vorbire (de exemplu, *leu* are pluralul *lei* pentru ambele sensuri);
 - ▶ **omonime parțiale**, când cele două cuvinte nu au toate formele identice în vorbire (de exemplu, *colț* are două forme de plural, specializate pentru cele două sensuri, *colți* și *colțuri*);
- **lexico-gramaticale**, când sunt părți de vorbire diferite (de exemplu, *car* poate fi substantiv sau verb la indicativ, prezent, persoana I, singular).

ex. 2, 3

Omfonele sunt cuvintele care se pronunță la fel.

ex. 4

Omgrafele sunt cuvintele care se scriu la fel. Omonimele sunt obligatoriu omfone.

ex. 5

Cuvântul polisemantic are două sau mai multe sensuri legate între ele. Sensurile unui cuvânt polisemantic sunt mai mult sau mai puțin apropiate (*baie*¹), spre deosebire de sensurile omonimelor, care nu au nicio legătură între ele (*baie*¹ și *baie*², care constituie o pereche de omonime).

ex. 6-9

Spuneți-mi, ce ați face voi,
Cu-așa niște-artiști de soi?
Eu m-am gândit să plec la *băi*
Sau, dacă nu se lasă duși,
Până la urmă, fac o *baie* și un duș.“

După Ana Blandiana – *Orchestra din cadă*

7 Precizează ce legătură de sens există între cele patru apariții ale cuvântului *baie* în versurile de mai sus.

8 Indică sensul cuvântului *baie* din textul de mai jos, ducând o săgeată la articolul de dicționar corespunzător.

„Dinu lucra în *baie*, sfredelea stânca și pușca cu praf ori cu dinamită, ca toți băieșii.“

Ion Agârbiceanu – *Fefelega*

BAIE¹, *băi*, s.f. 1. Scăldat, scaldă, îmbăiere. 2. Cadă, vas de îmbăiat. 3. Clădire cu instalații speciale de îmbăiere; *p. restr.* încăpere special amenajată pentru îmbăiere. 4. Recipient cu soluții chimice folosit în operații tehnice. 5. (La pl.) Stațiune balneară. – Lat. *bannea* (= *balnea*).

BAIE², *băi*, s.f. (Reg.) Mină (din care se extrag minerale) Din magh. *bánya*.

9 Menționează dacă sensul cuvântului *baie* de la exercițiul 8 are sau nu legătură cu sensul aceluiași cuvânt de la exercițiul 6. Cum se numesc aceste cuvinte?

DIFICULTĂȚI

Omonimele sunt cuvinte care au mai multe sensuri. Ortogramele nu pot fi încadrate nici în categoria omografelor, nici în cea a omofonelor, fiind cuvinte diferite pronunțate în aceeași silabă.

În dicționare, omonimele sunt înregistrate în articole separate sau în același articol, marcându-se diferitele sensuri.

Omofonele pot să fie sau nu omograme (*leu* și *leu*, dar *ea* și *ia*).

Sensurile omonimelor și ale cuvintelor polisemantice se stabilesc numai în context.

Exersează

1 Precizează sensul omonimelor din enunțurile date mai jos.

Ana are breton.

breton

Vizitatorul era un francez breton.

Am văzut un căprior pascănd.

căprior

Am luat un căprior pentru acoperiș.